

Arbetsintegrerande sociala företags arbetsmarknadsintegration av utrikes födda kvinnor: Policyrekommendationer

Nanna Gillberg, Maria Norbäck, Patrik Zapata, Emma Ek Österberg & María José Zapata Campos

Arbetsintegrerande sociala företag (ASF) är verksamheter vars syfte är att skapa arbetsmöjligheter för personer med svag förankring på den reguljära arbetsmarknaden. ASF kombinerar affärsverksamhet med arbetsintegrerande insatser och verkar ofta inom ramen för den sociala ekonomin. ASF har i regel flera intäktskällor. Dels genererar de intäkter genom försäljning av varor och tjänster till offentlig sektor, privata företag och privatpersoner. Dels bedriver de arbetsintegrerande verksamhet, såsom arbetsträning och arbetslivsinriktad rehabilitering, på uppdrag av offentliga aktörer som finansierar placeringar av individer i behov av arbetsträning i verksamheterna. Forskning om ASF visar att de ofta strävar efter att ha en helhetssyn på individen som går utanför att 'enbart' fokusera på arbete, på ett sätt som många andra arbetsmarknadsaktörer inte har möjlighet eller uppdrag att göra (Hedin et al 2015). Många ASF uppvisar goda resultat när det gäller att få individer att närma sig arbetsmarknaden, även om denna process även hos dessa företag är ett tid- och resurs-krävande arbete som kräver långsiktighet.

Svenska ASF möter ett flertal svårigheter. En stor utmaning rör långsiktiga hållbara affärsmodeller och möjligheter till bestående finansiering av verksamheten. Här är ASF ofta beroende av goda och varaktiga relationer med offentlig förvaltning när det gäller upphandling och placering av arbetstränande, något som i många fall saknas (Ek-Österberg et al., 2021; Zapata et al., 2025). En annan utmaning handlar om att anpassa och utveckla svenska ASF:s metoder till målgruppen utrikes födda kvinnor. Denna målgrupp prioriteras ofta ned i arbetsmarknadsinsatser till förmån för grupper som bedöms stå närmare arbetsmarknaden och därför anses mer 'effektiva' ur

arbetsmarknadssynpunkt att investera i. Även för många svenska ASF är utrikes födda kvinnor en hittills förbisedd grupp (Björkenstock 2024).

I forskningsprojektet *Kvinnor för integration. Samskapa ett inkluderande arbetsliv i sociala företag* har forskare, tillsammans med ASF, undersökt hur man kan utveckla metoder för arbetsmarknadsintegration med en helhetssyn på individen för målgruppen utrikes födda kvinnor. Projektet har även undersökt hur dessa metoder kan skalas upp och spridas. Denna policy brief ger en kort bakgrund till policyområdet integration, sedan presenteras projektets forskningsresultat utifrån tre centrala observationer, följt av rekommendationer till ASF och beslutsfattare.

Policyområdet Integration – förändrad nationell politik och utökat lokalt ansvar

Utrikes födda i Sverige är generellt i högre arbetslöshet, har sämre arbetsvillkor och oftare lägre kvalificerade jobb än inrikesfödda (Berglund, Elgenius, Frank & Omanovic 2025, Andersson Joona & Josefsson 2025). Forskning visar att detta beror på flera faktorer: bristande matchning mellan utbildning och arbetsmarknad (Bevelander & Irastorza 2014), språksvårigheter, avsaknad av socialt kapital och nätverk (Håkansson & Tovatt 2017), en starkt reglerad och högkvalificerad arbetsmarknad (Asplund m.fl. 2017) och diskriminering på arbetsmarknaden (Berglund m.fl. 2025) för att nämna några. Dessa barriärer till arbetsmarknaden påverkar individer olika beroende på utbildning, yrkeserfarenhet, etnicitet, kön och tid i landet (Dumont m.fl. 2016). I gruppen kvinnor födda utanför Europa står nästan var tredje kvinna utanför arbetsmarknaden (SCB, 2023).

De nationella aktiveringsprogrammen har ofta kritiserats för att vara alltför generella och för att förbise de hinder som många utrikes födda kvinnor möter, exempelvis familjeansvar, personliga trauman, låg läs- och skrivkunighet samt bostads- och ekonomiska svårigheter (Bucken-Knapp m.fl. 2020, Schierenbeck & Spehar 2021; Norbäck & Zapata Campos 2023). Dessa problem faller i hög grad på kommunerna att hantera. Många kommuner har därför utvecklat egna initiativ och samarbeten, ofta i samverkan med civilsamhälle, näringsliv och akademi. Samtidigt har många medborgardrivna initiativ bidragit till utvecklingen av alternativa former för arbetsmarknadsintegration, exempelvis i form av sociala företag, ASF och ekonomiska föreningar, många gånger i samverkan med kommuner.

Efter 2015 har en alltmer restriktiv migrationspolitik och skärpt gränskontroll lett till kraftigt minskat antal nyanlända. Samtidigt fortgår integrationsarbetet lokalt, men under mer och mer pressande förhållanden. I nationell politik är arbetslinjen fortsatt dominerande, men pliktperspektivet har blivit mer framträdande och individens ansvar att "integrera sig" har ökat. Parallellt har statliga organisationer, främst Arbetsförmedlingen, dragit sig undan på det lokala planet. För att summera har policyområdet Integration kraftigt minskat och i praktiken utformas integrationen lokalt i samverkan mellan kommuner och andra aktörer.

ASF i Sverige – stor potential men begränsat institutionellt stöd

Trots potentialen är kunskapen om ASF i Sverige, liksom om sociala företag generellt, relativt svagt utvecklad i ett europeiskt perspektiv och dessa företags förutsättningar präglas av begränsad och osäker finansiering (Zapata et al., 2025). I flera andra europeiska länder utgör den sociala ekonomin, där sociala företag ingår, en etablerad och institutionellt förankrad del av den samhällsliga infrastrukturen, med tydliga stödstrukturer på nationell och regional nivå (Karré 2021). I Sverige däremot möter arbetsintegrerande sociala företag ett antal strukturella utmaningar. Dessa omfattar begränsad kunskap och förståelse för ASF:s verksamhet och samhällsliga bidrag inom såväl offentlig som privat sektor; kortsiktiga och fragmenterade finansieringsformer, både i form av projektmedel och ersättningar för arbetsträning och deltagarplaceringar; samt svag eller ojämn lokal och regional förankring. Därtill förekommer brister i tillgång till affärsutvecklingskompetens och långsiktigt verksamhetsstöd.

Den svenska kontexten skapar således villkor präglade av osäkerhet, fragmentering och varierande institutionellt stöd för ASF. För att tydliggöra hur dessa villkor påverkar relationer, intern organisering och kunskapsutveckling presenteras i det följande tre sammanhängande observationer, vilka ligger till grund

för beskrivningen av hur ASF navigerar mellan offentliga krav och egna organisatoriska ambitioner. Tillsammans belyser de samspelet mellan institutionella ramar, organisatorisk praktik och nätverksbaserat lärande.

ASF och kommunerna – integrationsmedskapare, trots systemen, inte tack vare dem

I flera kommuner spelar ASF en viktig roll i det lokala integrationsarbetet. Som tidigare nämnts så kombinerar ASF affärsverksamhet med ett uttalat socialt syfte, där huvudmålet är att skapa arbete och delaktighet för personer som möter stora hinder på arbetsmarknaden. En särskilt utsatt grupp, som varit i fokus i flera av våra studier, är utrikes födda kvinnor med låg utbildning och begränsad arbetslivserfarenhet (Zapata Campos 2024, Andersson Joona & Josefsson 2025). För denna grupp har generiska utbildnings- och arbetsmarknadsinsatser visat sig vara ineffektiva, och i vissa fall till och med kontraproduktiva. Sådana insatser riskerar att underminera individens agens genom att skapa passivitet och tystnad, där en styrningslogik baserad på kontroll ges företräde framför egenmakt (Zapata Campos 2024, Norbäck & Zapata Campos 2023). Detta samtidigt som ansvaret för integration successivt förskjutits från staten till individen.

ASF arbetar med personer som ofta "faller mellan stolarna" och som sällan hinner bli anställningsbara inom ramarna för korta, standardiserade insatser. Våra studier visar i linje med tidigare forskning att ASF ofta lyckas skapa meningsfull sysselsättning och utveckla metoder anpassade efter dessa individers faktiska livsvillkor (Norbäck & Zapata Campos 2022; 2023). Genom att anlägga ett "liv först-perspektiv" grundat i en bry-sig-om-logik (caring logic), snarare än "arbete först -perspektiv" som utgår från en marknadslogik (Zapata Campos 2024) har dessa metoder en emancipatorisk potential genom att de synliggör och mobiliserar kvinnors och migranternas resurser såsom språk, kultur och kännedom om närområdet. Våra studier visar att ASF ofta lyckas skapa trygga lärmiljöer, ett gränsland där vanliga normer sätts åt sidan och deltagare vågar misslyckas både i arbete och språk. Denna trygghet är avgörande för språkinläring och kan förstärkas av att handledarna själva har utländsk bakgrund eller har gjort en liknande personlig resa, vilket skapar tillhörighet och stärker deltagarnas identitet (Norbäck & Zapata Campos, 2023). ASF flyttar också fokus från individuell till kollektiv handlingskraft, där kvinnorna själva organiserar sina arbetsplatser (Zapata Campos 2024). Genom sin affärsmodell och arbetsträningmetoder omvandlar ASF tidigare osynliga och obetalda kvinnliga kunskaper – som städning, matlagning och sömnad i hemmet – till säljbar professionell kompetens i arbetslivet, exempelvis i det kvinnoköoperativa ASF Yalla Trappan (Norbäck & Zapata Campos 2023).

ASF:s samverkan med offentliga aktörer tar sig flera former: från avtal för arbetsträningstjänster, idéburna offentliga partnerskap (IOP) – d.v.s. överenskommelser om samverkan mellan det offentliga (t.ex. kommuner eller regioner) och idéburna organisationer (som föreningar, stiftelser eller kooperativ) för att uppnå ett visst allmännyttigt mål – och kontrakt i reserverad upphandling, till särskilda projekt eller samverkansplattformar. Även om ASF säljer kommersiella tjänster (t.ex. reparation, second hand, städning och trädgårdsskötsel) är de starkt beroende av långsiktiga relationer med offentliga aktörer – främst kommuner och Arbetsförmedlingen (Björkenstock 2024). För ASF är stabila relationer med det offentliga – att de underhålls och upprätthålls – helt avgörande för verksamheten.

Våra studier visar vidare att erfarenheterna av denna samverkan varierar kraftigt över landet (Björkenstock 2024). Många ASF arbetar under osäkra villkor, med tidsbegränsade avtal och utan långsiktigt stöd. Kommuners tradition att producera tjänster i egen regi kan ytterligare försvåra för ASF. Denna osäkerhet försvårar långsiktig planering, begränsar verksamheternas tillväxt och försvårar deras möjligheter att skapa helhetsorienterade integrationslösningar (Norbäck & Zapata Campos 2022).

Samtidigt växer nya, mer kollaborativa arrangemang fram. Ett exempel från Göteborg (Norbäck & Zapata Campos 2022) visar hur några av de första reserverade upphandlingarna användes för att bygga flexibla och informella samarbetsformer, så kallade loose governmental arrangements, i kombination med strategiskt utnyttjande av rättsliga gråzoner, vilket möjliggjorde mer kollaborativa avtal. Resultatet blev en mindre hierarkisk relation mellan kommunen och ASF, med större utrymme för gemensam problemlösning och lokal innovation, i linje med en kollaborativ styrmodell.

Organisering och relationer inom ASF – metoder och utmaningar

Som tidigare nämnts visar studier om ASF (Hedin et al., 2015; Norbäck & Zapata Campos, 2022; 2023; Zapata Campos 2024) att dessa företag anpassar arbetsuppgifter och stödinsatser efter individers olika förutsättningar och behov. Forskningen pekar även på att ASF ofta tillämpar ett mer sammanhållet och långsiktigt perspektiv på arbetsintegration, där social hållbarhet, stabilitet och gradvis etablering på arbetsmarknaden är centrala utgångspunkter. ASF ger dessutom uttryck för en bredare syn på integration än den som ofta präglar ett myndighetsperspektiv, där integration i praktiken likställs med arbetsmarknadsintegration och mäts i termer av övergång till arbete eller utbildning. I ASF:s modell betonas i stället betydelsen av socialt sammanhang, delaktighet och långsiktiga processer.

Tillitsbyggande relationer mellan deltagare och handledare utgör en hörnsten, liksom skapandet av stabila och inkluderande miljöer där individer ges tid att utvecklas i sin egen takt.

Som tidigare påpekats är en central förklaring till den osäkra situation som präglar många ASF i Sverige det begränsade och otydliga institutionella stödet. Variationer över tid i antalet deltagarplaceringar från kommunala aktörer och Arbetsförmedlingen skapar osäkerhet kring intäkter och verksamhetsvolym, vilket försvårar långsiktig planering och kapacitetsuppbyggnad. Denna kortsiktighet och den ojämna samt oförutsägbara tillgången till deltagare står i kontrast till ASF:s långsiktiga och relationsbaserade arbetssätt. Förutsättningarna att bygga tillit, skapa stabila sociala sammanhang och arbeta med gradvisa integrationsprocesser försvåras när finansieringen är projektbunden och deltagarflödet varierar kraftigt över tid.

I vår forskning finner vi att denna osäkerhet i många fall påverkar företagets möjligheter att upprätthålla ett långsiktigt och sammanhållet arbetssätt med individen i fokus. När inflödet av deltagare är oregelbundet kan verksamheterna tvingas anpassa sig på sätt som minskar graden av målgruppsspecifik anpassning. Ett exempel är att deltagare med olika typer av behov och utmaningar placeras i samma verksamhet utan tillräcklig differentiering av stödinsatser. För utrikesfödda kvinnor med begränsade kunskaper i svenska språket är tillgång till strukturerad och resurskrävande språkträning i en trygg miljö av särskild betydelse. Om språkträning ska integreras i arbetsintegrerande insatser krävs både tid och personalresurser. En alltför heterogen deltagargrupp kan i detta sammanhang begränsa möjligheterna att erbjuda tillräckligt anpassade språkliga stödinsatser. Vår forskning visar vidare att ASF:s kunskap och erfarenhet av den specifika situation som kännetecknar utrikesfödda kvinnor med svag arbetsmarknadsanknytning är en viktig förutsättning för framgångsrik arbetsintegration för denna målgrupp. ASF som har ett stabilt och relativt omfattande inflöde av utrikesfödda kvinnor i arbets- och språktränande insatser har bättre förutsättningar att utveckla och vidmakthålla sådan målgruppsspecifik kompetens, vilket i sin tur stärker kvaliteten i insatserna.

ASF – arenor för kunskap, lärande och samverkan

I kollaborativa styrmodeller är nätverk av stor betydelse för kunskapsspridning och utprovande av nya organiserings- och samarbetsformer samt för att möjliggöra lärande mellan lokala aktörer och kontexter (Ek Österberg & Rehnberg 2022). Nätverk utvecklas över tid genom såväl formell som informell samverkan. De kan initieras och drivas av myndigheter och intresseorganisationer, de kan vara inriktade på specifika frågor och ha ett lokalt, regionalt eller nationellt fokus.

Inom nätverken pågår dialoger med sikte på att utveckla nya lösningar på komplexa problem, där kollektivt lärande och utbyte av erfarenheter utgör centrala inslag. Samtidigt fungerar de som arenor för att initiera och stärka nya samarbeten mellan aktörer.

Nätverkens styrka ligger i deras flexibilitet och förmåga att anpassas till förändrade förutsättningar. De är viktiga både under perioder av expansion och utveckling av nya lösningar och i tider av neddragningar, när integrationsinitiativ minskar eller avvecklas. I sådana skeden bidrar nätverken till att hantera omställningar, bevara och vidareutveckla kunskap, säkra kvaliteten trots begränsade resurser och skapa beredskap för framtida volymökningar. Detta är särskilt betydelsefullt i mindre kommuner, där ansvaret ofta vilar på ett fåtal aktörer (Ek Österberg m.fl. 2021; Olsson m.fl. kommande). Nätverk är samtidigt resurskrävande och beroende av kontinuerligt underhåll. När antalet asylsökande minskade och målgruppen för arbetsmarknadsintegration krympte försvagades exempelvis nätverken för integrationssamordnare och resurserna reducerades (Olsson m.fl., kommande). Sådana förändringar kan ge upphov till skaleffekter, där konsekvenserna av neddragningarna blir mer långtgående än vad den faktiska resursminskningen i sig antyder, vilket gör organisationen bräcklig. En mindre målgrupp innebär dessutom inte nödvändigtvis minskat behov eller lägre kostnader. Snarare ökar kraven på innovation och så kallad bricolage – förmågan att kreativt kombinera och återanvända befintliga resurser – för att hitta hållbara lösningar i tider av nedgång. Eftersom detta ofta förutsätter ett starkt individuellt engagemang, finns risk för eldsjälsproblematik där initiativ vilar tungt på enskilda individer (Zapata Campos 2024; Gillberg m.fl., 2022).

Policyrekommendationer

Med utgångspunkt i det presenterade underlaget formuleras följande rekommendationer:

- **Skapa långsiktiga och stabila samarbeten med ASF:** Kommuner och andra offentliga aktörer bör aktivt vårda och stabilisera sina relationer med arbetsintegrerande sociala företag (ASF). Stabilitet i relationer, finansiering och uppdrag är avgörande för att ASF ska kunna planera, bygga kapacitet och utveckla hållbara arbetsintegrerande insatser. I stället för projektbaserade eller temporära samarbeten behöver offentliga aktörer agera som långsiktiga och förutsägbara partners.

- **Utveckla målgruppsspecifik kompetens i ASF:** ASF behöver fortsätta att utveckla och fördjupa sin målgruppsspecifika kompetens. Särskilt viktigt är att integrera språkträning och arbetspraktik i den dagliga verksamheten samt att utforma insatser utifrån en fördjupad förståelse för målgruppens faktiska livsvillkor, resurser och begränsningar. Genom att bygga och bevara denna specialiserade kunskap kan ASF stärka kvaliteten i sina insatser och bidra till mer långsiktigt hållbara integrationsprocesser.
- **Stärk nätverk för lärande och kapacitetsuppbyggnad:** Nätverk mellan ASF, kommuner och andra aktörer bör ges en mer central och långsiktig roll. Nätverken fungerar som arenor för kunskapsspridning, erfarenhetsutbyte och kollektivt lärande och är särskilt viktiga i tider av osäkerhet eller neddragningar. Att investera i och upprätthålla nätverksstrukturer är därför inte en tillfällig åtgärd utan en strategisk förutsättning för kapacitetsuppbyggnad och innovation.
- **Erkänn ASF som strategiska partners i integrationspolitiken:** Beslutsfattare behöver i större utsträckning erkänna ASF som centrala aktörer i arbetsmarknadsintegration. I stället för att behandla dem som perifera eller tillfälliga inslag i välfärdssystemet bör de ses som medskapande partners i utformningen av integrationspolitik. Detta innebär att ASF involveras i policyutveckling, offentlig upphandling och långsiktig planering.

Referenser

Andersson Joona, P. & Josefsson, E. (2025). Effektivare arbete för integration och minskat utanförskap. Delrapport: Återrapport enligt regleringsbrevet 2024. Arbetsförmedlingen.

Asplund, A., Tovatt, C. & Thalberg, S. (2017). Vägen till arbete. I Avhandlingsnytt: Delegationen för migrationsstudier, Delmi.

Berglund, T., Elgenius, G., Frank, D., & Omanović, V. (2025). Immigrants' prospects on the labor market, occupational change, and unequal opportunities in Sweden. *Nordic Journal of Working Life Studies*.

Bevelander, P. & Irastorza, N. (2014). Catching up: the labour market integration of new immigrants in Sweden. Washington, DC and Geneva: Migration Policy Institute & Int. Labour Office.

Björkenstock, A. (2024). Samverkan för inkluderande arbetsliv En kartläggande studie av arbetsintegrerande sociala företags erfarenheter och upplevelser av kommuner som samverkansaktör. Masteruppsats, Förvaltningshögskolan, GU.

Bucken-Knapp, G., Omanović, V. & Spehar, A. (2020). 'Introduction: Conceptualizing Migrant and Refugee Integration', I G. Bucken-Knapp, V. Omanović, & A. Spehar (Eds.), *Institutions and Organizations of Refugee Integration* (pp. 1-23). Cham: Springer

Dumont, J-C., Liebig, T., Peschner, J., Tanay, F. & Xenogiani, T. (2016). How are refugees faring on the Labour Market in Europe? A first evaluation based on the 2014 EU Labour Force Survey ad hoc module. European Commission DG Employment Working Paper 1.

Ek Österberg, E. & Rehnberg, H. S. (2022). "Goda exempel som redskap i styrning". I Ivarsson-Westerberg, A. och Jacobsson, B. (red.). *Förvaltningen i samhället*. Lund: Studentlitteratur.

Ek Österberg, E., Norbäck, M., Zapata, P., & Zapata Campos, M. J. (2021). Kommunen som upphandlare, entreprenör och arbetsgivare i arbetsmarknadsintegration av utrikesfödda. Förvaltningshögskolans rapporter, rapport 161, Göteborgs Universitet.

Gillberg, N., Ek Österberg, E. & Zapata (2022). Utbildningspliktens praktik - Västra Götaland. Förvaltningshögskolans rapporter, rapport 164, Göteborgs universitet.

Hedin, U. C., Herlitz, U., Kuosmanen, J., & Laurelii, E. (2015). *Arbetsintegrerande sociala företag-organisation, ledarskap och delaktighet*. Studentlitteratur, Lund.

Håkansson, P. & Tovatt, C. (2017). Networks and labor market entry - a historical perspective, *Labor History* , 58:1, 67-90

Karré, P. M. (2021). 17 Social Enterprise in Belgium, Germany and the Netherlands. *Social enterprise in western Europe*, 288.

Norbäck, M., & Zapata Campos, M. J. (2022). The market made us do it: Public procurement and collaborative labour market inclusion governance from below. *Social Policy & Administration*, 56(4), 632-647.

Norbäck, M., & Zapata Campos, M. J. (2023). Emancipation through learning at work: Work cooperatives for "unemployable" immigrant women. In *Organising Immigrants' Integration: Practices and Consequences in Labour Markets and Societies* (pp. 89-108). Cham: Springer International Publishing.

Olsson, A., Ek Österberg, E. & Zapata, P. (kommande) *Thoughtful Deceleration: Extending Robust Governance Through Temporality*.

SCB (2023). *Långtidsarbetslösa 2005-2023*. Statistiska Centralbyrån, Temarapport 2023:3.

Schierenbeck, I. & Spehar, A. (2021). Implementing integration policy: Encounters between street-level bureaucrats and newly-arrived migrants in Sweden. Lund: Studentlitteratur.

Zapata Campos, M. J. (2024). The expansion of alternative forms of organizing integration: Imitation, bricolage, and an ethic of care in migrant women's cooperatives. *Journal of Business Ethics*, 194(4), 809-824.

Zapata, P., Zapata Campos, M.J., & Österberg, E. E. (2025). *Kommuners förändrade roller i arbetsmarknadsintegration*. DELMI policy brief.

Citerering

Gillberg, N., Norbäck, M., Zapata, P., Ek Österberg, E., & Zapata Campos, M.J. (2026). "Arbetsintegrerande sociala företags arbetsmarknadsintegration av utrikesfödda kvinnor: Policyrekommendationer." Centrum för Global Migration, Göteborgs universitet. CGM Policy Brief 2026:1.